СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LII. Ч. 152. НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТІ, вівторок, 8-го серпня 1944. No. 152. NEW YORK and JERSEY CITY, Tuesday, August 8, 1944. VOL. LII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ — ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ — Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016, 4-0807 — THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA — FIVE CENTS ELSEWHERE

УРЯД ПРОДАСТЬ 23 МІЛІОНИ АКРІВ ЗЕМЛІ НАБУТОЇ ДЛЯ ВОЄННИХ ЦІЛЕЙ

ВАШИНҐТОН. — Вже тепер уряд готовий продати 45,000 акрів землі, набутої під будову табору Адер в стейті Ореґоні. Інші землі, в загальній кількости 23,000,000 акрів, буде перепродувати Ріконстрокшен Файненс Корпорейшен щойно тоді, як вони дозрівають до продажу. Це в більшости землі, які набув федеральний уряд для розбудови воєнних таборів, летунських майданів чи для інших потреб армії та маринарки. У більшій части команда армії відкупила землю від інших федеральних аґенцій, але крім цього закупила ще понад 5 з половиною міліонів акрів землі від приватних власників в різних стейтах. Поверхня закуплених земель дорівнює поверхні стейту Індіяна.

Багато земель буде спроданих через приватні аґенції, але велика частина піде на продаж через бюро Ріконструкшен Файненс Корпорейшен. Землі будуть поділені на різні катеґорії, між іншими будуть продавані як фамілійні фарми для розвитку. При перепродажу будуть деякі застороги, головно такі, щоб уряд міг відкупити знову ці землі, колиб вимагалага воєнна конечність.

ФІЛЯДЕЛЬФІЙСЬКИЙ СТРАЙК ЗЛОМАНИЙ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Після цього, як в пятницю 4. серпня 5,000 вояків обняли в посідання виряд Філядельфія Трансит Компані і обсадили всі осередки вуличного і підземного міського руху, страйкарі зрозуміли, що їхній страйк зломаний і почали вертатися до праці. Управа Трансит Компані проголосила, що 95% службовиків підписали поворот до праці. Це сталося внаслідок цього, що майор-ґенерал Филип Гейс, військовий командант над вуличним рухом, загрозив страйкарам, що позбавить їх праці аж до кінця війни, як вони не вернуться до своїх занять негайно. — Страйк, як звісно, розпочався вівторок 1. серпня на знак протесту проти принимання нiґрів на вище кваліфіковані позиції при службі в Трансит Компані.

ЗМЕНШАТЬ ВИРІБ ЛІТАКІВ, ЗБІЛЬШАТЬ ПРОДУКЦІЮ ТРОКІВ.

ВАШИНҐТОН. — Продукція літаків буде зменшена на 15,000 штук, зате треба значно збільшити виріб військових троків для перевозу вояків у занятих европейськхи краях, коли наша перемога має осягнути повний успіх. Про це говорив по радіо Бреґон В. Сомервел, начальник бюра збройної сили. Він взивав до посиленої праці у воєнних фабриках.

ЦІНИ В РЕСТОРАНАХ МАЮТЬ БУТИ ПРИЛЮДНО ВИПИСАНІ.

НЮ ЙОРК. — Від 16. серпня мають бути вивішені на картонах ціни в ресторанах так, як їх назначила Адміністрація Цін. Цей розпорядок оголосило Бюро Адміністрації Цін усім, хто займається продажом харчів, чи то в ресторанах, чи в кафетеріях чи в крамницях делікатесів чи в цукорнях та пиварнях, а навіть і в домах, де мешкають люди і харчуються в господаря. („бординґ гавз")

МАШИНА, ЩО ЗАСТУПИТЬ ПРОФЕСОРІВ МАТЕМАТИКИ В УНІВЕРСИТЕТАХ.

КЕМБРИДЖ (Масачусетс). — Інтернешенел Бизнес Машінс Корпорейшен дарувала університетови Гарвард, як кажуть, найбільше складну елекричну машину до випрацьовування найскладніших математичних проблемів, які важко або майже неможливо було розвязати навіть найспосібнішим професорам. Машина буде розвязувати найпростіші рахункові додавання, але буде теж розвязувати і складні рівнання соняшної системи. Цю машину винайшов і зладив упродовж 8 літ проф. Гаверд Айкен, котрий тепер є командантом при Воєнній маринарці. Вона сягає 51 стіп завдовшки і 8 стіп висоти. Приладжена так, що при її помочи можна розвязувати навіть найскладніші математичні проблеми, над якими ломили собі голови найбільш учені в математиці, або для розвязання яких треба було посвячувати нераз цілі місяці часу і ще вони не були певні.

НОВИХ 200,000 РОБІТНИКІВ У ВОЄННІЙ ПРОДУКЦІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Директор Бюра Воєнної Мобілізації заповів, що негайно додасть 200,000 робітників у воєнній продукції для прискорення виробу амуніції, бомб найновішого винаходу, троків, важких наколісків, радарів та інших важних воєнних матеріялів, щоб докінчити ворога, коли він пустився навікача і не дати йому зібрати наново свої сили. Головна продукція цих матеріялів відбувається на побережжу Тихого Океану.

Новий плян Лендлізу для Англії після упадку Німеччини

ВАШИНҐТОН. — Адміністрація Чужинної Економіки виявила, що незабаром відбудеться у Вашинґтоні конференція для наладнання нових плянів пересилки матеріялів до Анґлії на підставі Лендлізу. Матеріяли малиб бути вислані неґайно після зломання Німеччини. Теперішний Лендліз кінчиться 30 червня 1945. р., на підставі закону ухваленого конґресом. Отже тут не буде мови про продовження Лендлізу, але про те, кільки Америка зможе помогти Анґлії при відбудові знищеного краю.

Кажуть, що уряд плянує дати Анґлії допомогу по 2 з половиною біліонів долярів річно. Від березня 1941. до травня 1944. вивезено з Америки до Анґлії на підставі теперішнього Лендлізу воєнних матеріялів і харчових продуктів на суму близько 9 біліонів. Нова поміч для Анґлії конечна є принаймні до часу, поки не буде зломана сила Японії, щоб запобігти економічному заломанню Анґлії у нутрі краю. Урядовці не закривають факту, що лише завдяки Лендлізови з Америки Анґлія могла втримати свою господарку внутрі краю в теперішному часі.

АЛІЯНТИ ВЖЕ СКЛАЛИ ПЛЯНИ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ НА ВИПАДОК ЇЇ ЗЛОМАННЯ

НЮ ЙОРК. — Британське радіо покликалося на дипльоматичну кореспонденцію ґазети „Сондей Таймс" в Лондоні і проголосило, що Аліянти вже погодилися на опанування Німеччини після її зломання. За цими плянами аліянтські війська тепер не станугь на границях Німеччини, як це було за першої світової війни, але найдуть на територію Німеччини й займуть усі її землі як вона довга й широка. Пляни випрацювали три великі держави, а це Америка, Анґлія та Росія.

КАНАДА ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

ОТАВА. — Премієр Канади В. Л. Макензі Кінґ заявився в парляменті проти державного націоналізму в тому значінню, щоб держави залишили безупинну ривалізацію та щоб покинули натиск на значіння границь. Коли система панування над світом має полягати на самій силі, то миру не вдасться втримати на довгий час, каже Кінґ. Щоб мир зробити тривалим, конечним є положити основи під динамічний ідеалізм. Самі великі держави не втримають миру, коли виключать співпрацю малих держав. Тому в будучій Лізі Націй мусять бути відповідно заступлені й малі держави, твердив Кінґ.

Гітлер каже, що не скаж гулює і буде боротись до кінця

ЛОНДОН. — Націстівська пресова аґенція передала про наради, які мав мати Гітлер з своїми партійниками, на яких він обговорював атентат на своє життя, що стався 20. липня. Гітлер приписує атентат „кримінальній кліці", що „невелика числом, але важна, оскільки іде про вплив". Гітлер казав, що німецький нарід колись пізнає, що цей атентат був з одного боку великою „ганьбою", а з другого „вийшов на добре, коли іде про будуччину німецького народу". А це тому, що таким чином отся „кліка", що досі „ховалась", вийшла тепер на яв. Ще Гітлер казав, що він набрав від 20. липня більшого довіря до себе, та що він відчуває, що він „краще надається до проводу в німецькім народі ніж хтонебудь інший". А далі казав: „Вірю, що я є конечно потрібний нації, яка потребує чоловіка, що в ніяких обставинах не скапітулює". Отсі наради мали відбутися в осідку команди Гітлера. Невдачі приписував Гітлер „кліці", що „саботувала" не тільки від 1941 року, але від того моменту, як націстівська партія прийшла до влади.

ФОН ПАПЕН ПОКИНУВ АНКАРУ, АЛЕ НЕ ПРИБУВ ДО НІМЕЧЧИНИ

АНКАРА (Туреччина). — Франц фон Папен, німецький амбасадор, виїхав з Анкари наслідком зірвання збоку Туреччини дипльоматичних та економічних зносин з Німеччиною. Та замітне те, що приятелі Папена не вірять, що він відважиться вернути до Німеччини. Покищо нема вістки, що він уже в Німеччині.

БРЕТОНЦІ ДУЖЕ ПРИЯЗНІ СУПРОТИ АМЕРИКАНЦІВ

ҐРЕНВИЛ (Франція)). — Американські кореспонденти стверджують, що видно серед усього французького населення Бретанії велику радість з успіхів американської армії. Всюди витають американських вояків з виявами найбільшого вдоволення.

ФРАНЦІЯ ВИСТАВИТЬ ДОМАГАННЯ ДО НАДРЕНІЇ

ЛОНДОН. — Злучені Держави, Британія та Совети вже мали дійти до повної згоди в справі окупації Німеччини. Ще залишається тільки питання, чи допустити Французький Комітет Національного Визволення до співучасти в цій справі, згл. окупації. Ген. де Голь мав заявити в Вашинґтоні, що Франція надіється дістати назад Надренію, що її забрала гітлерівська Німеччина.

З ПОКЛОНОМ ВЕЛИКОМУ ВИЗВОЛЬНИКОВИ. — На образку бачимо величаву постать Абрагама Линколна, що є в Спринґфилд, Ілиной, а побіч неї нюйорського ґубернатора (зправа), Томаса Е. Дюї, з дружиною, як зложив вінець у стіп Великого Возвольника. Зліва бачимо містового мейора Джана Капа, миссис Двайт Ґрін, та Двайта Ґрін, ґубернатора стейту Ілиной.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІЙСЬКА ВЖЕ ПОСУВАЮТЬСЯ В НАПРЯМІ НА ПАРИЖ

НАЧАЛЬНА КОМАНДА АЛІЯНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — Впродовж чотирьох днів свого побуту в Бретань ґен. Бредлі не тільки зломив німецький головний опір, але очистив ту провінцію з ворожих сил до тої міри, що вже звернув чотири колюмни в напрямі на Париж. Та ще ведуться бої за Бретань. Іде тут у першу черґу пбо заняття американцями трьох пристаней, якими є Брест, Ст. Назер і Нант, що матиме дуже велике значіння, бо облекшить Аліянтам траспортацію. Найзавзятіші бої ведуться тепер в Брест.

ПОСУВАЮТЬСЯ ТАК СКОРО, ЯК ЧЕРВОНА АРМІЯ НА СХОДІ.

ЛОНДОН. — Асошіейтед Прес подає, що американські війська здобули впродовж тижня стільки ворожої території, шо можна вже казати, що червона армія не посувалась в такому часі скорше ні одного разу від часу облоги Сталінґраду. Британці посувались в тому часі приблизно дві милі денно, стрічаючи постійно завзятий німецький опір.

ЧЕРВОНА АРМІЯ ЗАНЯЛА ДРОГОБИЧ.

ЛОНДОН. — Юнайтед Прес подає, що советські війська заняли місто Дрогобич в Західній Україні, що є великим нафтовим центром. В Дрогобичі находяться великі рафінерії нафти. Здобуття Дрогобича проголосив Сталін в окремім комунікаті. Догадуються, що червона армія посунеться з Дрогобича на полудне, в напрямі Карпатської України, [illegible] советські комуні[illegible] черґу [illegible]чини. Інші со[illegible] частини, що находяться над Вислою, посуваються в напрямі на Краків.

ЗАВЗЯТА БОРОТЬБА В ВАРШАВІ.

ЛОНДОН. — Замітне, що в советських комунікатах нема згадки за боротьбу за Варшаву. А так є, що підпольна польська армія бореться вже в самій Варшаві пять днів, занявши чотири важні стратеґічні пункти. Та виглядає, що цеї боротьби польські повстанці довго не видержать, бо не мають амуніції, а а німці збільшили свої сили новими військовими частинами. Польським командантом є ґен. Борс.

АЛІЯНТИ ЗАНЯЛИ ФЛЬОРЕНЦІЮ.

На вулицях міста Фльоренції ведуться завзяті дальші бої між німецькими і аліянтськими військами. Німці заповіли, що вважатимуть місто Фльоренцію „отвертим містом" зогляду на великі мистецькі багатства. Та так не є. Радіо передало, що треба вважати, що це місто є вже таки в аліянтських руках.

ЗНИЩЕНО НІМЕЦЬКИЙ КОНВОЙ З 7 КОРАБЛІВ.

ЛОНДОН. — Британсько-канадійська фльотиля знищила біля берегів Бретанії німецький конвой, що складався з сімох кораблів. Як подає британська адміраліція, можна догадуватись, що конвой був призначений для вивозу решти німецьких військ з Бретанії, що вже опинились в пристанях, по відступах перед наступом американських військ. Намічено ще другий конвой, але той скоро сховався у пристані в Ст. Назер. Німецький комунікат згадує тільки, що британські воєнні кораблі бомбардували німецький конвой, та що є невелика шкода та жертви в людях.

ВЕЛИКА ЯПОНСЬКА ВТРАТА НА МОРІ.

ПЕРЛ ГАРБОР. — Адмірал Честер В. Німіц проголосив, що минулого тижня, в четвер і пятницю, знищено або ушкоджено 46 японських кораблів. Було це біля островів Бонін і Волкано. В тому конвою знищено найменше пять воєнних кораблів з кляси контрторпедовців. Певно затоплено 17 кораблів, а решту ушкоджено. Конвой розбито головно бомбардованям з літаків, що вилетіли з американських літаконосців.

ТРИЮМФ ДАСТЬСЯ СКОРО ПІЗНАТИ.

З АМЕРИКАНСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ В ФРАНЦІЇ. — Американський кореспондент, Дру Мидлтон, подає з Французького поля битви, що американська перемога в Британії є великим триюмфом, що не дасть на себе довго ждати. Скоро буде можна кожному бачити великі наслідки цеї американської світлої офензиви.

ПЕРЕВАГА НА КОЖНОМУ ВІДТИНКУ.

ЛОНДОН. — Британські воєнні знавці оцінюють воєнне положення в Франції в той спосіб, що твердять, що Аліянти осіли вже твердо в Франції й мають всюди у всім перевагу. Німці втратили там досі до 200,000 вояків. Розбито 13 німецьких дивізій, а всіх було 35.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582
Письменний текст оголошення мае бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати свое оголошення.
За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА.		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

Організованим ладом

Українсько-Американський Допомоговий Комітет віднісся до громадянства з відозвою, в якій пояснює, як треба ту організацію розбудувати, а теж з проханням до церковних і світських організацій, щоб стали членами цього Комітету. Бож зрозуміле, що доперва їх членство буде ось такою розбудовою.

Далі стверджується в комунікаті Комітету, і то цілком слушно, що доперва розбудувавши організацію, знатимемо, хто ми, яка сила, з кого зложена. Бо тільки з так розбудованою організацією буде можна не тільки накреслити великий плян допомогової акції Україні й українським жертвам війни, але й його здійснити. Доперва тоді зможемо стати і перед державними чи якими іншими чинниками як поважна зорганізована сила, що матиме змогу ставити певні вимоги в надії, що на це буде звернена серіозна увага.

Ми, американські українці, хочемо вийти з цеї справи, себто з справи допомоги Україні й українським жертвам війни, з честю та гідністю. Хочемо дати з матеріяльного боку те, на що нас стати. Хочемо давати самостійно і як брат братови, так, як це ми вже нераз робили. А як це треба робити, самі добре знаємо. Як і з ким найкраще нам таку акцію вести організованим ладом, теж знаємо, бо вже нераз таку акцію таким ладом вели.

Ось це є ті засадничі організаційні справи, що лягли в основу Українсько-Американського Допомогового Комітету. Хто з тим погоджується, а нема найменшої причини, щоб з тим не погоджуватись, той повинен допомогти, щоб цей Комітет негайно розбудувати в такий спосіб, щоб він не був тільки на папері, на чартері, тай в це[illegible] Філядельфії, але всюди, в [illegible] громаді, в [illegible] зації. А це може легко статись, коли наші церковні та світські організації негайно виповнять ту форму аплікації, яку Комітет проголосив, а в якій є заява й резолюція приступлення організації до Українсько-Американського Допомогового Комітету, яку треба виповнити і залучити чек на $10 як річну членську вкладку. Подібне може зробити кожний громадянин і кожна громадянка, засилаючи до Комітету річну вкладку в сумі $5, та стаючи ось так членом-спомагаючим.

Справа, як бачимо, дуже проста і ясна. Приступаємо отже до великої гуманітарної акції допомоги нашим братам і сестрам в старім краю в такий організований, громадський спосіб, який дає змогу збудувати поважну гуманітарну, народню установу, що зможе мати повагу серед державних чинників, що керують гуманітарними акціями нашого краю, а теж і дати надію, що таким способом збереться серед нашого народу в Америці ще найбільше жертв.

Ось і тому шлім негайно свої заяви, вкладки і жертви на таку адресу:

UKRAINIAN AMERICAN RELIEF COMMITTEE
847 North Franklin Street Philadelphia 23, Pa.

НЕВДАЧІ, ЩО ВЕДУТЬ ДО РОЗГРОМУ

Це дуже легко нам, що сидимо в запіллю, дивуватись, чому то там на італійськім чи французькім фронті так „поволі іде", чому не посуваємось скорим темпом, коли уявляємо собою таку велику силу. Дивуємось ось так нераз у тому самому часі, коли ґазети друкують щораз нові лісти вбитих і ранених наших вояків саме на тих фронтах, де іде так поволі.

Ось так дивувались американці довший час навіть у поважній пресі, ніби не розуміючи, чому Аліянти досі не в Парижі, чому не можуть уже раз видістатись з Нормандії. Різні були вияснення, чому це так діється, але вони не вдоволяли. Просто тому, що люди хотілиб, щоб наші були чмскорше в Берліні, та щоб війна скінчилась якнайскорше.

Та що сказати тепер, коли кореспонденти доносять, що американські війська видіставшись з Нормандії наступають в Бретанії таким темпом, що ще скорший ніж той, що його видно на советсько-німецькому фронті?

Вказує це на те, що аліянтська стратеґія була і є добра. Вона обрахована не тільки на розторощення ворога, але й на те, щоб по можности щадити людські сили. Вона осторожна, бо рахується з можливістю сильних ворожих протинаступів, тому збирає резерви, щоб було з чим видержувтаи такі протинаступи. А ті резерви треба доставляти морем, а теж воєнне знаряддя і харчі. А це справа трудна, дуже трудна.

Ось і тому, коли тепер читаємо про аліянтські наступи і успіхи, то можемо спокійно думати, що це не щось переходове, що може завалиитсь. Це є справжні удари в ворога, за якими не буде відступу, а тільки будуть щораз нові удари. Іншими словами це послідовне нищення ворога. Це невдача Німеччини за невдачею на мілітарнім полі.

Советська офензива добиває Гітлера з другого боку. Там уже не відступ німецьких військ серед боїв, як це є в Франції та Італії, а щось інше, получене з якоюсь політичною калькуляцією. Та сяк чи так, а є там воєнні невдачі, коли глядіти на це з мілітарного боку.

Щож це все означає? Та ніщо інше, а тільки німецький розгром. Те мабуть і мав на думці британський премієр, коли заповів в парляменті, що мир в Европі вже мабуть недалекий.

До тих мілітарних невдач Німеччини треба ще зарахувати і дипльоматичні удари, з яких найважнішим є те, що Туреччина зірвала з Німеччиною дипльоматичні та економічні звязки. Все те є явища, що заповідають скорий кінець Гітлера і приспішують потребу Аліянтів бути готовими на той кінець не тільки з мілітарного, але й з усіх інших боків.

Микола Чубатий.

Виправа Міколайчика по ярлик до Москви

Історія зперед сім соток літ.

Коли 1240 року татари залили східну Европу та наступних літ встановили над підбитими краями своє володіння, не могли вони рядити так великим простором самі безпосередно. Вернувши над Волгу, стали вони взивати до своєї столиці Сараю, недалеко нинішнього Астраханя, князів підбитих країв та казали їм складати чолобитню й заяви вірного підданства. Тоді такий князь із упокореним серцем діставав грамоту на право княжити своїм власним краєм. Такі грамоти називали ярликами.

Найнскорше спішили до Сараю князі з найменшим почуттям своєї княжої гідности; вони перші діставали ярлики на свої землі. Другі отягалися; якось не могли погодитися з тим, що вони вже [illegible] татарські. І аж під примусом йшли по ярлик до Сараю. Але й там не кожен виходив ціло. Хто був гладкий дипльомат, той потрафив зберегти свою взглядну гідність та голову. Одначе були й такі, що не могли перенести упокорення та не маючи дипльоматичного хисту вибухали протестом. Такі речі кінчалися для них траґічно. Така доля стрінула українського князя Михайла чернигівського, що помер у Сараю, замучений татарами. Українська церква зарахувала його за це між святих.

Таке упокорююче візвання йти до Сараю дістав теж західно-український володар Данило Романович. Три роки отягався він з виправою по ярлик, але четвертого таки мусів вибратися, коли дістав від начального хана Батія короткий наказ: „Віддай Галич"! Посумнів князь Данило, записує західно-українська, так звана Волинсько - Галицька Літопись, одначе ради не було. Таки вибрався осінню 1245 року до Сараю. Батій стрінув його відразу викидом: „Данило, чому ти давно вже не прийшов, а нині вже прийшов, та й то добре також! Чи пєш чорне молоко, наш напиток, кобилячий кумиз?" Скривився Данило на таку пропозицію, але по надумі зачав пити. Тоді Батій сказав: „Ти вже наш, татарин, пий наше питтяʺ.

До таких слів Батія західно-український літописець додає свої гіркі уваги: „О проклята зла честе татарська! Данило Романович досі могутній князь, що володів руською державою, Києвом, Володимиром і Галичем, а з братом своїм й другими землями, нині сидить на колінах і холопом називається, і дани хотять, життя він непевний і погрози приходять! О зла — честе татарська. Єгож батько був монархом в Руській Державі, покорив землю половецьку та воював другі землі, а син не дістав тої чести".

Українець, *Михайло* чернигівський, згинув як мученик. Данило, кращий дипльомат, зберіг своє життя, але рівночасно в душі заприсягнув, що ту обиду змиє. І дійсно шукав союзників, організував власні сили аж до останньої хвилини ждав на боротьбу з східним варварством.

Цілі свого життя король Данило таки не осягнув, не зломив татарської сили, з якою одначе ніколи не примирився. Непримиримий помер та поховали його у храмі Богородиці в Холмі, в його столиці, яку сам заложив, кінчить опис життя короля Данила Галицько-Волинська Літопись.

Польща та Росія нинішних днів.

Якось так дивно сталося, що знов місто Холм вийшло на арену нової історії. В Холмі проголосив свою владу проросійський Польський Комітет Народнього Визволення, коли советська армія перейшла Буг. Тоді в Москві, з тої нагоди, наказали на радіо улаштувати свято. Виголосили святочні промови та з нагоди проголошення Холму тимчасовою столицею червоної Польщі, відіграти російський гимн та польський гимн: Єще Польска нє зґінела. По сімсот літах королівський український Холм діждався ось того з ласки Москви.

Коли татари зперед 700 літ стрічалися з таким впертим князем, що не хотів йти та просити ярлика, вони його переставали узнавати та посилали в його землю своїх власних намісників, так званих баскаків. Російські баскаки правлять Україною вже понад двацять літ, тепер ось такі баскаки появилися в Холмі, як уряд червоної Польщі. Тому нічого не лишалося Міколайчикови як їхати з Лондону до Москви та просити кремлінського ярлика — рядити Польщею, що її червона армія відбила від Гітлера.

Довго отягався польський уряд в Лондоні висилати свого премієра до Москви, бо ніхто не знав, як в Москві приймуть Міколайчика. Цеж виразно проти всяких дипльоматичних звичаїв, щоб премієр уряду держави, з якою не утримується дипльоматичних звязків, вибирався у відвідини до тої саме чужої столиці. Одначе виходу ніякого не було, ні для польського уряду на вигнанні, ні мабуть для урядів Британії та Америки. Вони самі порадили Міклоайчикови їхати до Москви, не могучи в тій ситуації, що витворилася нині в Европі, ні йому ні Польщі помогти. І Міколайчик поїхав. Поїхав не пертрактувати, а просити ярлика.

Ще день перед тим офіційний орган московського уряду назвав уряд Міколайчика, урядом ,узурпаторів та ошустів", а на дргуий день вибралися ось так наклеймлені дипльомати до новочасного Сараю, до Москви. Це все є одним незбитим знаком, що Польща як незалежна держава перестала вже істнувати. Це є факт історії нинішних днів.

Який буде вислід поїздки Міколайчика.

Це питання сильно інтересує нинішний цілий світ, хоч сама поїздка Міколайчика до Москви, серед згаданих вище обставин, уже вирішила питання. Голови, як український князь Михайло чернигівський, він не стратить, бо за це ґарантує Британія та Америка, але незалежність Польщі він уже стратив, так само, як рік тому зліквідував незалежність Чехословаччини д-р Бенеш ось такою умовою з Советами, якою зобовязується навіть в справах внутрішної політики радитися зі Советами. Бенеш поїхав перший, тому дістав зглядно найласкавіший ярлик на володіння Чехією та Карпатською Україною, Міколайчик та польський уряд отягалися, тому їх положення гірше. В Холмі вже урядують советські баскаки, а може й нині завтра перенесуться вже й до Варшави.

Ставленники Москви, так званий Польський Комітет Народного Визволення, репрезентують Польщу так само, як московський ставленник Хрущев чи Мануїльський репрезентують правдиву Україну. Але за ними є благословення Сталіна й їх певно відразу не здискредитують для гарних очей Міколайчика. Закінчиться мабуть на такій саламасі, яка є в Югославії, де комуніст маршал Тіто є уповноваженим з Москви, а під його командою можуть бавитися в уряд і хлопські хорвати, і словінські клерикали, і якість там сербські демократи.

Так само і в тім випадку Польща дістане свого головноуповажненого з Москви, а вже під його наглядом то буде міг Міколайчик з Вандою Васілевською та д-р Дробнером бавитися і в уряд „сильної і незалежної Польщі".

Може бути, що тому урядови комбінованого національного визволення подарують ще й другу столицю Данила, Львів, та й бориславську нафту; так само, як Бенешови подарували в Москві Карпатську Україну. Це в Москві не робить різниці, бо так само як в Празі, так вамо й в Варшаві будуть резидувати очи та уши Москви, комуністичного Риму. Ними будуть філії комуністичних партій Чехословаччини та Польщі, призвані, перша Комуністичною Партією большевиків Чехословаччини (КПб-Ч), драга Комуністичною Партією большевиків Польщі (КПбП). Вони вже подбають, щоб у слушний час злитися в один Союз неподільний, як співає новий советський гимн.

До Москви поїхав з Міколайчиком також проф. Станіслав Ґрабскі, шовініст, русофіл та запеклий ворог українського народу. Кілька років перед війною проф. Станіслав Ґрабскі публично в львівській пресі хвалився, що це він поміг побити Українську Галицьку Армію. Бо коли Найвища Рада Мирової Конференції в Парижі вислала депешу, щоб негайно польські військові сили спинили боротьбу проти західних українців, а всі військові сили польські та українські звернули проти большевиків, то він цю депешу сховав до кишені та не доручив свому польському урядови в Варшаві. Польська армія дальше наступала і виперла українців за Збруч. А рівно двацять літ тому той сам Ґрабський проголосив світови, що Польща така сильна, що за двацять пять літ ніякої української більшости на західно-українських землях, прилучених до Польщі не буде. А нині? Українська більшість на Західній Укріані лишилася, а Ґрабскі саме через таку політику свого шовінізму спав з трону потуги та мусить в Москві як холоп милости просити та ярлика, щоб дальше княжити вже в своїй тільки Польщі.

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ
У двох частинах
(Перший том трильоґії „Огнем і Кровю"

25)

Та думки, раз опанувавши мізком, не проминали безслідно. Кожна залишала карб, підготовляла місце для других, більш сміливих, більш протестуючих проти охопивших всіх неправди і безправя, кожна наповнювала його істоту жалем до покривджених, любовю до тих нещасливих його одноплемінників, яких землю і він прийшов завойовувати. Сам не розумів, що на нього так нагально напало. Не розумів покищо, що пробуджується в ньому, приспана міражем величности Росії, гонорами і матеріяльними благами, нова людина, — людина-борець за волю і долю власного народу. Що озивається це кров його предків, погинувших сотками у боротьбі з наїзниками на рідній землі, мордованих і мучених у столичних казематах сусідів з заходу й півночі, мучених попередниками того, кому він тепер служить. Пробуджувалося почуття — націоналізмом зване у сучасній термінольоґії; націоналізмом не тим партійно-вузьким, зоольоґічним, готовим всіх нищити, хто з ним не погоджується, а націоналізмом — готовим віддати все, здібности й життя за добро однокровного народу.

Господині завважили раптову зміну настрою ротмістра, та не сміли переривати мовчанки, може не здогадувалися й причин тієї зміни. А він сидів у задумі схиливши на руки голову. У такому положенні застали його Петро і Дегтяренко.

Паволоцький повеселішав, чи може веселого вдавав, щоб заховати свій душевний стан від сторонних очей.

— І це також українці, мої односельчани, — відрекомендував прибулих. — Щож доброго скажете, хлопці?

— Зголошуюся за вказівками, ваше високоблагородіє. Я дежурний по сотні, — в стрункій поставі відрапортував Петро.

— Не одержав ще денного наказу з полку. Хіба пізніше зайдеш. Або, зажди тут! Сідай, дивись, які гарні дівчата! — говорив нервово-весело. — Це тобі, брате, не наші київлянки. Може вподобаєш котру, то повеземо галичанку до Києва. Тиж[23]) парубок ще...

— Та ще й гарний який, — додала вже зовсім свобідно господиня. — Подивіться но, дівчата!

Дівчата червоніли, закидуючи очима в куток, начеб побачили там щось цікаве. Стороння людина моглаб подумати, до хати зайшовши, що всі ті люди давні знайомі, а не завойовники у ворожій країні.

23) До степеня вахмістра російські старшини обовязані були звертатися до вояків „ти".

— Де мені женитися, ваше високоблагородіє, молодий я ще... — відмовлявся Петро сміючися.

— Чогож ти закидаєш очима в сторону дівчат? — не вгавав Паволоцький.

— Бо дівчата справді гарні, то чомуб мені не дивитися? — Петро відповідав зовсім не по військовому. — Все гарне притягає очи. А й женячка річ не погана...

Всі сміялися. Один Дегтяренко топтався на місці не насміляючися переривати веселої розмови. Наскільки постава Петра виявляла спритного, битроумного кіннотчика, настільки у вічно задуманого несмілого Дегтяренка було в поставі щось глибоко цивільне. Був придатний до плуга, до коси, колиб належав до „освічених", був би добрим бюровим робітником, але не вояком. Його розпізнавши, Паволоцький признанив чурою й мав спокій з річами. Дегтяренко знав що де лежить, начеб мав списаний реєстр. Хоч протилежні характерами — він і Петро були щирими приятелями. Паволоцький зачепив його питанням:

— А ти, Степане, що хотів?

— Та я, ваше високоблагородіє, — потиху відповів Дегтяренко, — спитати, чи вюки розпаковувати.

— Бійся Бога, Дегтяренку! Коли не соромишся мене, то хоч дівчат посоромивсяб. Деж так потиху говорити? Я нічого й не чув...

Дегтяренко повторив голосніше.

— Хіба ліжко тільки. Та ще маєш час! Відпочивай собі...

— То я піду — і Дегтяренко повільно повернувся до виходу. Паволоцький, Петро, а навіть жінки з усміхом слідкували за ним.

— Це якась дуже лагідна людина, — замітила господиня.

— І додайте, — розумна людина. Будь він освіченим, з нього вийшов би здібний вчений, — перервав Паволоцький. — Отже бачите, які у нас вояки! Можна від них сподіватися знущань або грабунків?

Розмова розтягалася. Дівчата посміліщали й також увязалися в розмову. Розпитували про життя у Східній Україні, про Київ, цікавилися наддніпрянською літературою, розповідали про пережите в останніх днях австрійської влади. Посміліли настільки, що розглядали ордер Юрія на грудях Паволоцького. Порівнював він дівчат з учителькою-епархіялкою у своїм селі. Там дурна чванливість походженням зо „свяченого" коліна, бажання вдавати з себе панночку, погорда до селян, — тут віддання своїй праці не за ґріш тільки, а з почуття обовязку, з чесного бажання бути корисною для селянства, з якого вийшли...

Почало вечоріти. Господиня що мала ліпшого ставила на стіл для „ворога". Дівчата побігли десь за начинням. Жінки пробували вояцький суп з сушених овочів, принесений з похідної кухні Дегтяренком, припрошували „москалів" до своїх страв.

Пізно ввечорі посильний приніс наказ з полку. Віддавши розпорядження по сотні, Паволоцький ляг. На лаві примістився задуманий Дегтяренко, а в сусідній кімнатці, без дверей навіть, помістилася господиня з дівчатами. Галичанки не відчували вже найменшого страху перед москалями.

Одні й другі довго не могли заснути під впливом свіжих вражінь. А в головах роїлася нерозгадана загадка: — І навіщо люди воюють?

(Дальше буде).

Юлія М. Шустакевич.

„ПЕРШІ ІЗ ПЕРШИХ"

(Докінчення з числа 149).

(Докінчення)

Не уступити, не здатись!

Ця відважна а то й радикальна думка Єлисавети стрінулась з бурливою опозицією. Саля загреміла, засвистіла, посипались різні кпини в сторону провідниць того віча, які зразу попали в переполох. Зібрання майже неможливо було втихомирити. Усі кричали, годі було вирозуміти, хто чого хотів. Пані Стантон голова ходором ходила. Вона почула якісь закиди, наче б вона щось страшне вчинила. Це сипались гіркі докори її співробітниць. Люкрішія Мот, Сузанна Б. Ентоні та інші накинулись на її пропозицію суфражу як на якусь дивовижу. Пані Стантон стали свічки в очах, вона з досади ковтала сльози і змагалась, не із своїми противниками, а змагалась сама із собою.

В цій хвилі важилась в неї постанова: „Здобути або дома не бути". Вона стояла сама, одинока у своїх замірах. Усі проти неї. Одиноку піддержку дістала від одного громадянина, Фридриха Догласа, бо й її муж рішучо заявився проти суфражу, уважаючи це недоречним. Вже вагання здавалось володіти Єлисаветою. Вона стояла і слухала, як сипались усякі провини на її голову. От, от захитається, впаде. Та в цій хвилі заторгала нею колишня молодеча впертість: Не уступити, не здатись!

Випростувалась пані Стантон, потерла вогке чоло і заявила голосно: „Сьогодня на цьому першому жіночому вічу, важиться доля американської жінки. Бачу, що я сама. Я не маю піддержки не тільки від мужчин, але і від вас мої дорогі посестри, та я не здамся в своїх замірах і вірю, що я переможу".

Віче гамірно розходилось. На точці суфражу розійшлись і три вірні товаришки. Люкріція Мот і Сузанна Б. Ентоні сторонили від Єлисавети Стантон. Тоді вона одинока почала добиватись за усіх.

Згадки, що появились в часописах про це жіноче віче, викликали велику сензацію в цілому краю. „Домагатись суфражу для жінок, цеж дивовижа. Такого ще ніхто не видав і не чував! Жінка на бальотах, чи бачив хто таке"?! В такому тоні писали тодішні часописи про це віче, а декотрі прямо брали цілу справу жіночого суфражу на смішки. Такий оборот справи мав дуже пригноблюючий вплив на усіх, та тільки не на паню Стантон. Вона була погружена глибоко в життя, в будуччину. А це все, що говорилось за її плечима про неї, про її змагання, відбивалось від неї наче від криці. Два роки пізніше Сузанна і Люкрішія вернулись до Єлисавети і в трійку рішились дальше продовжати почату справу.

Журнал „Революція" — Вай Доблю Сі Ей.

Десь около 1866 р. пані Стантон, проживаючи тоді в Ню Йорку, зголосила свою кандидатуру до конґресу. І на 23,000 голосуючих дістала тільки 24 голси. Це знова дало нагоду до всяких насмішок і докорів, теж і в крузі її приятелів. Та пані Стантон рішилась на пробій і з невідступною тепер товаришкою Сузанною почала видавати журнал „Революція", який голосив боротьбу за рівні права для жіноцтва. Сама вона була редакторкою три роки, поки вкінці журнал, не маючи відповідного числа симпатиків, а то й грошевих засобів — упав.

Та не упала Єлисавета Стантон. В міжчасі рішається на поїздку по Злучених Державах з відчитами, в яких голосить ідею рівноправности для американської жінки. У цій поїздці нераз приходилось їй стрічати всякі накиди, хоч ідея рівноправності набрала вже розголосу і всюди вона стрічала жінок, які годились з нею. Проте загал був пасивний, а жіноцтво несміле. Поїздка ця увінчалась одначе успіхом, бо з кінцем 1868 року, коли пані Стантон заїхала до Бостону, там, за її ініціятивою основано перший відділ „Вай Доблю Сі Ей", а головою стала бостонська громадянка пані Генрі Ф. Дурант. Ця організація швидко поширялась і вскорі основано інші відділи в Ню Йорку, в Шікаґо, а в році 1893 основано такий відділ в Дітройт. Таким чином ця жіноча організація стала загально народною інституцією і в нинішних часах нема місточка ані села в цілій Америці, деб не було відділу Вай Доблю Сі Ей.

Френсис Вілард.

Бачила це пані Стантон і раділа, бо біля ідеї рівноправності гуртувався щораз то більший круг жінок, які набирали ширших поглядів.

В міжчасі відкрито вже жіноцтву двері й до вищої освіти. І ось одною з перших американок, що покінчили Норд-Вест Каледж у Еванстон, Ілл. була місс Френсис Вілард, яка теж поклала великі старання для поступу американського жіноцтва. Визначалась вона тим, що була головою Факультету у Норд-Вестерн Каледж через 19 літ. Були це початки одної з темних, а радше невідрадних сторінок в історії Злучених Держав. В декотрих стейтах став поширюватись алькоголізм в застрашаючий спосіб і якраз Френсис Вілард започаткувала рішучу боротьбу з алькоголізмом, яку вела до кінця свойого життя. Було так, що вона була покликана до Ню Йорку на подібну посаду, яку займала у Норд-Вестерн Каледж. Там їй обіцяли знамениту платню, причім їй всміхалась світла карієра і вигідне життя. Вона одначе відкинула те все і пішла між нарід проповідувати тверезість. Слід зазначити, що місс Вілард була знаменитою ораторкою і поривала за собою маси. Найбільш успішною була її праця в цьому напрямі, у стейті Ілінойс. Томуто з вдячности і пошани до неї горожани цього стейту дали викувати її статую з білого мармору яку при відповідній церемонії передано до Білого Дому у Вашінґтоні, де вона одинока на високому педесталі стоїть у „Салі Слави" між визначними мужами Америки. Пані Стантон вела довголітню переписку з Френсис Вілард і хоч їх ділили літа, бо Френсис була много молодшою від Єлисавети, одначе вони обі часто себе відвідували та проводили цілі дні на приятельській розмові, укладаючи рівночасно пляни різної праці та загального розвою жіночих організацій. Результатом таких розмов чи нарад все був висновок, що треба американці здобути ширші права і вищу совіту. З новим ентузіязмом тоді розходились до наміченої праці.

Єлисавета Стантон раділа, бо присвятивши кількадесять літ пильної праці своїм замірам, вона щораз то більше впевнялась, що це вже не ідея і що наближалась скора дійсність. Усі обставини вказували що американське жіноцтво швидко поступає вперед.

Смерть піонірки і „Девятнацята поправка".

У пізному вже віці пані Стантон гляділа далеко в минувшину, як стояла вона сама, одинока як провідниця нових ідей і нової реорми для добра своїх посестер. Хилилась під літами безнастанної праці, поки в кінці сповнивши обовязки супроти людства, спокійно відійшла у вічність, 26. жовтня 1902 р., не діждавшись урядового признання рівноправности американській жінці. То відходячи у вічність Єлисавета вірила, що боротьбу за суфраж, яку вона започаткувала, поведуть до успішного кінця її молодші подруги. І так сталось. 1919 р. справа суфражу була поставлена в конґресі. На усильні старання провідного жіноцтва, сенат Злучених Держав — взявши під увагу участь жіноцтва у першій світовій війні, яке кинулось до праці у воєнній індустрії, державній бюровій праці, в Червоному Хресті, а то й у військових рядах, хоч тільки поза фронтом — вкінці признав, що американська жінка це вже не соромлива наївна дівчина, але це жінка-громадянка, яка доросла до державної рівноправности. Одначе справа суфражу лежала в сенаті ще цілих вісімнадцять місяців. І аж по тім часі сенатори вирішили справу суфражу. Це був так званий „Девятнадцятий Амендмент" до конституції Злучених Держав.

І так з кінцем 1920 р. рівноправність американської жінки стала правосильною.

Вістка про нову реформу швидко пішла поза межі Америки. Мабуть так є, що Австралія була другою державою, що признала суфраж. Відтак признали його многі держави західньої Европи. Таким чином і наші українки, як от в Західній Україні, користали з т а к н а б у т и х прав, бо знаємо, що, як представниці українського жіноцтва, засідали в польськім соймі Олена Левчанівська, а відтак Олена Кисілевська і Мілена Рудницька.

Багато літ пройшло від перших змагань і старань для поліпшення становища жінки, які почала Єлисавета Стантон. Ми, українки, мало а то й зовсім не знаємо життя і діяльности тих піонірок, які промощували нам шлях до кращого. Ми прибули сюди вже на готове, приняли це право і користуємось ним як хочемо, мало думаючи про це. Та памятаймо, що всі ці досягнення коштували труду, здоровля і нервів тих „Перших із Перших".

Рік 1944 маркує 25-ліття признання рівноправності жіноцтву. З цієї нагоди присвячую отсю згадку цій визначній і вельми заслуженій американці, себто Єлисаветі Стантон. А наші жінки, що стали горожанками Америки, хай памятають що це свобідне життя, цю нагоду до всього і цей доступ на кожне становище, яким користується теперішня кожна жінка, а в тому і українська, завдячуємо невсипущим старанням ось таких жінок, як — Єлисавета-Кеді Стантон.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Бр. св. Юрія, від. 379, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться 13. серпня в годині 12:30 сполудня, в Домі Відділів У. Н. С., 845 Норт Вестерн Еве. Просимо членів прийти на збори і вирівнати свої місячні вкладки, бо інакше поступимо згідно з ухвалою. На зборах члени отримають дивиденду від У. Н. Союзу. — За уряд: Г. Бобик, предс.; М. Фединський, кас.; В. Пилипів, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Збори 204. відділу відбудуться в суботу, 12-го серпня, в годині 8:15 ввечір, в галі укр. прав. громади, 334 Іст 14. вул. — Уряд відділу.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Тов. ім. Івана Франка, від. 146, повідомляє, що збори відбудуться в неділю, 13-го серпня, в год. 1. пополудні, в У. А. О., 2965 Карпендер ул. Просимо членів приходити на збори і інтересуватися тим 50-літнім ювилейним роком нашої організації та приєднуватинових членів на ювилейний дар У. Н. Союзови. Просимо вписувати свої діти бо У. Н. Воюз дає дітям ліпші привилеї, як інші асекурації. — П. Андрушків, секр.

Львів під німецькою окупацією

В органі польської армії Генрик Панас такими словами описує життя Львова під німецькою окупацією:

Лемберґ. Така таблиця вимальована на головній стації і на рогатках. Давна Алея Фоша має назву Бангофштрасе, вул. Токажевского — Вінерштрасе, Листопадова — Ґерманштрасе, Личаківська—Остштрасе, Гетьманські Вали — Адольф Гітлер Рінґ; решта в більшости задержали свої старі назви. Осталися памятники Собеского, Міцкевіча, Ґловацкого, Кілінского і інші. Німці позамикали середні і вищі школи, музеї, бібліотеки й театри. В соймовім будинку приміщено повоєнний суд, на політехніці шпиталь, в будинках ґімназій магазини й військові уряди.

Тевтонська фурія, припадково, чи вмисно, пощадила це місто. Згідно з урядовим переписом з кінця 1943 р. мешкало у Львові 12,000 німців, 80,000 українців і 180,000 поляків.

Місто поділено на три полоси. Перша — німецька, котрої межі йдуть вулицями Листопада, Шимоновичів, Потоцкого, Булецкого, Пелчинською, св. Софії аж по Снопків поза технічну школу. На вулицях, де мешкає Ґестапо і СС, стоять рампи і вступ для ненімців заборонений під карою смерти. Друга полоса — це ґетто в давній жидівській дільниці. Вона обведена двометровим плотом та кільчастим дротом. З кінцем 1943 р. ґетто підпалено і основно зруйновано, а решту його мешканців вибито в нелюдський спосіб. Оставшу часть міста творить третя полоса, замешкана поляками й українцями.

По окупації Львова німці зараз зачали запроваджувати свій лад, а передовсім будувати шибениці. Арештування і лови людей відбувалися під яким будь претекстом. Цілі дільниці окружувано кордоном поліції і кого зловлено, а він не мав т. зв. Авсвайсу, той мандрував за крати. Та найліпшою леґітимацією була сума 5,000 злотих, яку треба було всунути в руку посіпаки. Хто це зробив, виходив з життям. Тюрем було кілька: Бриґідки, при вул. Яхимовича, Лонцкого, Замарстинівській і судові та великий концентраційний табор на Янівських Болонях.

Менше-більше два рази на тиждень вибирали партії вязнів, призначених на смерть. Їх вивозили в сторону Янівської рогатки, де за цвинтарем була пісковня, місце страчень. Гробів не треба було копати; призначених на страчення уставляли прямо над ямою, з якої добувано пісок, і кілька серій з рушниць клали кінець життю. Деякі могли врятуватися викупом, який був 8 до 9,000 злотих за поляка або українця, а 20,000 до 30,000 за жида. Хабарництво сильно поширилося серед поліції; хабарі брали майже всі явно, без найменшого сорому.

Крім масових страчень стало були в роботі шибениці, уставлені на Стрілецькій площі і на болонях при кінці Задворянської вулиці, коло т. зв. ставу Зеліньского, де відбувалися публичні страчення вояків підземної армії та т. зв. саботажистів праці. Трупів лишали на публичне видовище на кілька днів.

Багато осіб, переважно молодих людей обох полів вивезено до концентраційних таборів та примусових робіт у Німеччині.

Дівчат, зловлених по поліційній годині в товаристві чоловіків, без уваги на їх документи, відразу замикали німці до публичних домів, які існують урядово при кожнім гарнізоні і з яких нема вже повороту.

Не зважаючи на ті яскраві жорстокости життя в місті плило швидко. Львовяни з питомим їм спритом й фантазією вміли достроюватися до траґічних відносин. Кожний старався дістати заняття, аби дістати т. зв. Авсвайс. Професори університету, адвокати, купці працювали, як дозорці, маґазинери, фізичні робітники за 150-200 злотих місячно, але ніхто з того не жив, так само як ніхто не жив з пайкових карток. Всі торгували, комбінували, як тільки вдавалося, старалися за гроші.

Культурне життя позірно завмерло, сховалося в підземелля. Театри були нечинні, замінені на німецькі, або українські, бібліотеки та музеї позамикані. Книжок польських не вільно було уживати, в школах під карою смерти не можна було уживати підручників і дітей вчилося на часописах; наука обіймала читання, писання, рахунки і трохи ґеографії. Не було ні одної публичної читальні. Чотири кіна були українські, пять німецьких, решта для поляків.

З щоденних часописів були „Українські Вісти", „Лемберґер Цайтунґ" і „Ґазета Львовска".

Німці були замкнулися в своїй дільниці, урядували в судах і кріміналах, пили до загибелі в льокалях і кокетували з поляками через їх давну приналежність до Австрії, але чулися безрадними. („Український Голос").

Куток мови

„БИЗНЕС", — ДІЛО — ПІДПРИЄМСТВО — БИЗНЕС.

Побіч слова „ол райт" найбільше мабуть уживане слово в Америці це "business". Воно принялося в щоденній мові імігрантів так, що його тепер не можна усунути з мови американських українців. Навіть не можна підібрати відповідного слова на його місце.

„Я маю бизнес до вас" — каже сусід, коли приходить до другого. Значить, маю „справу". Або що я прийшов до вас за „ділом".

„Який ваш бизнес питатися його за такі справи?" — докоряє один другому, або інакше: „Яке вам **„діло"** питатися?"

„Як іде бизнес вашому братови" — питаються про поводження у **„крамниці"**, у **„підприємстві"**, у самостійнім заняттю.

В старому краю слово бизнес відповідало би з конечности принятому слову **„інтерес"**, на означення підприємства, котре з німецька прозивали „ґешефт".

Як приноровити це слово в Америці?

На скільки можна таки треба розрізняти поодинокі слова, які є в українській мові, тобто говорити: „Це не моє діло втручуватися в чужі справи"; „не маю ніякого інтересу зачіпатися з таким чоловіком".

Але треба признати право громадянства американсько-анґлійському слову **бизнес** в значінню „ґешефту", підприємства, бо це дуже гнучке слово і як таке скорше чи пізніше прийметься в українській мові так, як принялося слово „трик" або „трік" на значіння зручного підходу або слово „концерн" із американського "concern" на означення великого підприємства. С л о в о **бизнес** легко відміняти і виковувати з нього прикметник **бизнесовий,** тобто чоловік схильний до підприємства та до використування часу на поважне заняття **„по бизнесовому"**.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

Що писала "Свобода" тому 40 років?

(Від редакції: Вже близько рік поміщували ми майже щотижня вісти під наголовком: „Що писала „Свобода"" 30 літ тому". Останні такі замітки походили з 23. липня 1914. р. Наступні вісти в „Свободі" походять з 30. липня 1914. р., а в них повідомляється великими буквами про вибух першої европейської війни. Тому, що теперішня війна ведеться на цих самих територіях і між цими самими державами, а крім цього вона є неначе продовженням першої війни, ми вважаємо передавання тепер вісток з першої війни не дуже потрібним. Тому ми рішили містити давніші вісти, поміщувані в „Свободі" перед 40 роками, в цім переконанню, що вони будуть інтересніші, ніж воєнні новинки зперед 30 літ. Очевидно, наші читачі зрозуміють, що вісти зперед 40 літ далеко інакші ніж вісти зперед 30 літ, та що в них пробивається інший настрій ніж у „новинках" в 1914. році. — Перед 40 літами „Свобода" виходила в місті Скрентоні, в Пенсилвенії, під редакцією Івана Ардана, під ч. 209 Линден Ст.

4. серпня 1904.

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА РУЗВЕЛТА ПРО ПОНОВНУ НОМІНАЦІЮ НА ПРЕЗИДЕНТА.

В середу 17. липня повідомили вибрані на конвенції републиканців делеґати президента Теодора Рузвелта про його вибір на кандидата на президента. Церемонія відбулася в Саґамор, Іл., де тепер перебуває Рузвелт. По промовах, виголошених делеґатами, промовив президент. В своїй бесіді він заявив, що прийме ту почесть, яку нарід хоче знову зложити на його руки, і що, як до тепер, так і дальше буде йти дорогою справедливости.

ПРЕВАЖНЕ ДІЛО: ОТВИРАЄТЬСЯ ПЕРША УКРАЇНСЬКА БУРСА!

В імя Боже вітвираємо в Ню Йорку з днем 15. вересня 1904. р. Українську Бурсу св. О. Николая. До бурси будуть приняті українські хлопці у віці 10 літ життя і вище, щоби виховувалися на людей науки і праці, а притім на щирих патріотів. Головний Народний Комітет (Народний Фонд) постарався відразу за відповідного настоятеля для бурси. Ним буде о. Павло Тимкевич, чоловік знаний з лаґідного а притім енерґічного успособлення, з любови до науки і до свого народу. Від Головного Народного Комітету в Америці: Н. Стефанович, предс., Питсбурґ, Па.; Іван Глова, кас., Екселзіор, Па.; Н. Підгорецький, секр., Джерзі Ситі, Н. Дж. Н. Струтинський, Олифант, Па.; Гавр. Дзядик, Дербі, Кон.; Ал. Улицький, Ансонія, Кон.; Алекс. Трембач, Йонкерс, Н. Й.

ЗАМІТКИ.

„Бав-вав" — заскавулів цареславний „Свет"! Він подібний до того скаженого собаки, котрого обступили довкола й бють. Кидається сарака на всі боки, щирить зуби й хоче кусати але не годен, бо раз ураз скаженина осліплює його. А все те за те, що „Свобода" перепечатала відозву Української Революційної Партії. „Свет" кинувся кусати українців взагалі, а особливо попів-радикалів.

ЧЕТВЕРТА КНИЖЕЧКА ВИДАВНИЦТВА „СЛОВА" ВЖЕ ВИЙШЛА.

Накладом прос[illegible] видавництва „Слова" вийшла вже четверта книжечка. Вона обіймає 32 сторінки друку й коштує 15 центів. Містить такі речі: „Вся людська твар з хвалою прийде"; „Чого нам дійсно потреба?" „Не плоти ради, не плоти"; „Найбільший духовий поет"; „Михайло П. Старицький" (з портретом); „Як будуть іти шапи?"; „Ангел та пустельник"; „Зі світа". — Оця книжечка троха спізнилася внаслідок виїзду о. Макара до краю. Редакцію „Слова" обняв о. П. Тимкевич.

НОВЕ СОЮЗОВЕ БРАТСТВО.

Велике українське братство імени св. О. Николая в Питсбурґу, Па., приступило до Українського Народного Союзу. Урядники цього братства такі: Теодор Ґут Кульчицький, предс.; Алексій Журав, секр.; Антін Каня, кас.

AMERICAN HEROES
BY LEFF

Two New York Boys, one from the lower East Side, one from the Bronx, have been awarded the Soldiers' Medal for saving eight crew members of a burning bomber at Port Moresby, Papua. Disregarding the dangers of exploding bombs, ammunition, and gasoline, Cpl. Anthony J. Lobritto, Manhattan, and Pfc. Irving Leibhaber, the Bronx, rushed to the crashed bomber. *It's up to us to buy War Bonds and hold 'em.*
U. S. Treasury Department

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

I. Билина.

Нечиста сила

Не люблю розказувати про незвичайні чи надприродні речі, бо люди беруть їх звичайно з другої руки і в них мало хто вірить. Але тому, що те, про що хочу розказати, я сам пережив, і як читач побачить, воно зовсім віродостойне, розкажу.

Було це перед війною в 1911 році. Я був на третьому році фільософії і мешкав у Академічнім Домі. Тоді, як відомо, Львів був повний студентів-українців, емігрантів з Наддніпрянщини і з них кількох мешкало в Академічнім Домі.

Сірому галицькому студентові важко було приступити до одного з таких емігрантів, бо вони звичайно приставали тільки з соціялістичними діячами, провідниками молоді і паннами-студентками. Всеж мені пощастило зазнайомитися ближче з одним емігрантом. Це був, як казали, визначний хемік, який у Росії був замішаний у бомбову справу і мусів утікати за кордон. Називався Ш-ський, був шляхтич і визначався незвичайно делікатною поведінкою в товаристві. Доволі скаазти, що заки подав кому руку, наперед витирав долоню поза спиною у хустинку. Це тому, що йому дуже пітніли руки. Зрештою він був дуже нервовий і можливо хоровитий.

Я зазнайомився з ним при такій нагоді:

Було це на початку червня, в неділю по полудні. Був гарний день. У такі дні Академічний Дім звичайно пустів, бо його мешканці виїжджали масово на село, чи то виходили на місто, до парку, на проходи. Зокрема тої неділі ще був приїхав Блеріо чи якийсь інший летун зі своїм одноплощинником, щоб показати львовянам свій лет, і через те в Академічнім Домі буквалньо не лишився ні один студент. Лишився тільки я. А лишився тому — ніяково до цього признаватися — що я вже був дійшов до третього року університету, а зі свого предмету — історії, не вмів ще нічого. Я на першому році почав студіювати стислу фільсофію, на другім математику, а на третім переписався на історію. Щоб не переписуватися ще четвертий раз, (що очевидно значило прогавити університет) і змарнувати життя, я взявся „кути" ту історію так, що не міг навіть неділі посвятити відпочинкові. Крім цього я взяв собі за спеціяльність середневічню історію середущої Европи, хотячи, висловлюючися образово, через той міст дійти до зрозуміння історії наших князів, що зрештою мені й досі не вдалося.

Можна собі уявити, що мені самому на цілий Академічний Дім — я мешкав на другім поверсі — було сумно і ніяково. Сумно тому, що другі бавилися і веселилися, а я сидів над книжкою, ніяково — чому? не знаю.

Це був час, коли люди вже почали пробомкувати про війну. Мариво війни мене не страшило, бо я не вірив у вибух війни. Але мене цікавило і переймало — все одно, з якої причини — те, що собі наш нарід розказував у звязку і внаслідок военних звісток. А саме розказував, як це собі певно кожний пригадує, про світляні хрести, що появлялися на небі, про виродка серед тварин і людей. В якімсь підльвівськім селі в однім домі мали навіть появитися „духи", а це проявлялося в тім, що вночі завсіди в одній порі щось кидало по хаті бараболями, буряками то цибулями. Якщо це правда, то була це добра примітивна прогноза куль і стрілен, що почали підчас війни лякати нарід.

Отже коли я так тої неділі сидів у своїй кімнаті, позираючи час до часу у вікно, чи не летить людська птаха, я почув нагло на коридорі якийсь, доволі сильний стукіт. Це було так, якби раптом переїхав попри дім вантажний віз. Я насторожився. Що це моглоб бути? Напад?... Завалилася стіна чи стеля?... Мені забилося серце.

За хвилину стукіт повторився. Додаючи собі відваги, я кинувся до дверей. Глянув на коридор — не чути і не видно нічого. А прецінь стукіт був близько моїх дверей.

Мені ще більше забилося серце. Я вже почав думати про духи, що то кидають, чим попало, по хаті...

Але знов додаю собі відваги, — яж був соціяліст і раціоналіст! — затріскую двері і щоб скоріше забути неміле враження, беруся назад до скриптів.

Та що! За хвилину стукіт або радше гуркіт знов повторився.

Думка про духи стає настирливіша. Але я не даюся і вмовляю в себе, що це може якийсь товариш робить мені збитка, гримаючи десь до дверей і втікаючи, щоб мене настрашити і відвести від того, щоб я вчився. Є такі заздрісники на світі!

Підходжу на пальцях до дверей, потихеньки відчиняю, вихиляю голову на коридор і жду. Дійсно зачинає гримати, але не орієнтуюся де, бо нікого не видно. Що, за лихо?!

Виходжу на коридор і голосно кашляю, щоб видати хрещений голос. Та тоді чую в сусідній, зараз коло моєї, кімнаті, де мешкав Ш-ський, виразний стукіт до дверей зі середини і благальний і перестрашений голос Ш-ського, якісь слова, з яких лише розумію „якась нечиста сила"...

Можна собі уявити, що в першій хвилині це на мене так поділало, що, справді вірю в появу духів. Але слава Богу, — думаю собі, — що хоч не я сам у домі, але є ще хтось зі мною!

— Що, що сталося?!

— Кажуж вам, товаришу, — тим самим благальним і перестрашеним голосом говорить Ш-ський, — якась нечиста сила замкнула мене і не можу вийти! Зробіть ласку, відчиніть!

Мені зробилося смішно, що він раз-у-раз говорить про нечисту силу, але знов новий ляк зібрав мене, бо я собі подумав, що може він зійшов з глуздів і я опинився у домі з божевільним.

— А деж ключ? — питаю. — Та ключа нема в дверях! Пождіть хвилину, я збіжу на долину по ключ.

Ми звичайно виходячи з дому, лишали ключі в шафці на ґачках на долині коло сторожівки.

Відходячи, чую далі, як Ш-ський говорить про нечисту силу, але вже не стараюся зрозуміти, що.

Я збіг надолину, але ключа від кімнати Ш-ського нема. Стукаю до сторожа, щоб узяти витрих, але сторожа нема. Певно пішов глядіти на лет Блеріота. Що мені робити? Задиханий біжу назад на другий поверх, щоб принайменше Ш-ського заспокоїти, що жадної нечистої сили нема.

Колиж зближаюся до вдерей, Ш-ський стоїть уже зніяковілий, але все ще переляканий, у відчинених дверях.

— Якже ви відчинили?

— Та бачите, товаришу, я по обіді положився спати, але передше замкнувся і, не думаючи, витягнув ключ і сховав до кишені. Збудившись, забув, що я сам сховав ключ. А то справді я думав, що якась нечиста сила мене замкнула.

ЯКЩО БАЖАЄТЕ ДІСТАТИ ТАКЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯКЕ БУЛОБ ПЕВНЕ ТА МОДЕРНЕ, А ЗА ЯКЕ ТРЕБА ПЛАТИТИ НИЗЬКУ ОПЛАТУ, ТО ОБЕЗПЕЧІТЬСЯ В УКРАЇНСЬКІМ НАРОДНІМ СОЮЗІ.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МОНЕСЕН, ПА. — Повідомляємо, що місячні збори нашого відділу відбудуться в неділю, 13. серпня, в годині 2. пополудні, в Українській Галі, на 2. вул. і 213 Окунмекер Ев. Просимо членів прийти і вирівнати свої залеглости. — За уряд: І. Фаль, предс.; П. Янковський, кас.; М. Куць, секр., 415 Motheral Ave., Monessen, Pa.

КЛІВЛЕНД, О. — Повідомляємо членів Бр. св. Ап. Петра й Павла, від. 102, що місячні збори відбудуться 13. серпня по Службі Божій, в гали церковній, 2280 В. 7. вул. Просимо прийти і розібрати чеки дивіденди та вирівнати свої вкладки. — За уряд: Ю. Гірняк, предс.; Д. Дарош, кас.; Д. Шмагала, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Збори Тов. Сокіл, від. 336, відбудуться в неділю, 13. серпня, в годині 1. пополудні. Просимо всіх членів прийти на збори, вирівнати свої вкладки, взяти свою дивіденду. Хто має знайомих повинен привести на збори, а секр. запише до Тов. Сокіл. — В. Волянський, предс.; Г. Кісіль, фін. секр. і кас.; Кальмук.

РАЧЕСТЕР, Н. Й. — Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316, відбудуться в четвер, 10. серпня, в Народнім Домі, 831 Джозеф Еве., в годині 8. ввечір. Просимо всіх членів прийти на означений час. — М. Луциишин, гол.; В. Гнатків, кас.; В. Іванців, секр.

ШИКАГО, ІЛЛ. — Збори Сестр. Благовіщення, від. 125, відбудуться в неділю, 13. серпня, в год. 12:30 пополудні, в парохіяльній гали при Оклей і Райс ул. — А. Васильовська, предс.; К. Плетяк, кас.; І. Подола, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Місячні збори Тов. Запорозька Січ, від. 75, відбудуться в неділю, 13. серпня, точно ц 1. год. попол., в салі У. Н. Дому при Мартін ул. Обовязком кожного члена є прийти на збори і вирівнати свої місячні вкладки. — За уряд: П. Костирка, предс.; І. Слупецький, кас.; М. Пристаць, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Подаємо до відома членів Тов. Ім. Івана Франка, від. 334, що місячні збори відбудуться 13. серпня в 1. годині пополудні в У. Н. Домі. Просимо членів прийти на ці збори, бо є важні справи до полагодження; також просимо членів вирівнати свої залеглости. — За уряд: Н. Задерецький, предс.; С. Мрозович, фін. секр. і кас.; І. Жук рек. секр.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 24. липня 1944 р. помер у 53. році життя

МИХАЙЛО САВРУН,

член Бр. св. Ап. Петра й Павла, від. 102 У. Н. Союзу в Клівленд, Огайо.

Покійний родився в селі Черняхів, пвіт Рудки, Галичина. Вступив до У. Н. Союзу в 1934 р. Полишив у смутку жену Марію і 5 дітей: Михайла, Анну, Івана, Петра і Стефана. Михайло і Іван служать в обороні краю і не мали можливости бути на похороні.

Похорон відбувся 27. липня з греко-катол. церкви на церковний цвинтар. — В. Й. П.!

Д. Шмагала, секр.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ТАРЗАН, ч. 1017. Розбиття корабля.

Буря кидала кораблем немилосердно.

На другий день рано капітан сказав: „Ми наближаємося до місця Старого Бакера".

У кораблі зломалася керма, і корабель став безвладний.

Його піймала хвиля й понесла на скелі.